

UPs & DOWNs

DUBBELINTERVIEW

Cor (12):
'Ik ben
anders,
net als jij.'

'Diversiteit is gedoe voor
wie conservatief denkt.'

STAPPENPLAN voor
een goede start op het vo

praktische informatiegids voor het
voortgezet onderwijs

VIM

INCLUSIEF DOWN!

Inhoudsopgave

Voorwoord (1)

Leven in één werkelijkheid (2)

'Net als jij, ben ik gewoon anders.' (3)

'In de pauzes ben ik graag alleen.' (5)

Goed overstappen (7)

'Kletsen met anderen, doe ik niet zo snel.' (9)

'Ik kom er wel. In mijn eigen tempo.' (11)

Inclusie is wettelijk mogelijk (13)

'Diversiteit is gedoe als je conservatief denkt.' (14)

Opstarten Integratieklas: 5 adviezen (16)

7 jaar later (17)

Begrippen (18)

Voorwoord

Sinds 2016 is Nederland verplicht om een inclusieve samenleving te ontwikkelen waarin iedereen gehoord, gezien en gewaardeerd wordt. In dat jaar is het VN-verdrag geratificeerd inzake de rechten van mensen met een handicap. Dit houdt in dat mensen met een beperking nu meer kansen zouden moeten krijgen om hun talenten te ontwikkelen. Alleen dan kunnen ze volop en gelijkwaardig meedoen, en bijdragen naar vermogen. Die inclusie begint met het openen van deuren. Deuren van winkels, bedrijven, sportclubs en niet te vergeten de reguliere scholen.

Artikel 24 van het VN-verdrag draagt landen die geratificeerd hebben op om een inclusief onderwijssysteem te ontwikkelen van basisonderwijs tot en met de universiteit. Het betekent onder meer dat leerlingen met een beperking naar de school kunnen gaan waar zij ook heen zouden gaan als zij geen beperking hadden. Passend onderwijs is ingevoerd zodat meer kinderen met een beperking onderwijs kunnen volgen in een reguliere school, waar ook broers, zussen en vriendjes naartoe gaan: de school op de hoek of in de buurt. Voor veel kinderen met een beperking is dit nu niet vanzelfsprekend. Vaak lukt het ouders van een kind met downsyndroom wel om een reguliere basisschool te vinden. De overstap naar regulier voortgezet onderwijs blijkt heel moeilijk,

vaak onmogelijk. Terwijl al een behoorlijke groep mensen met downsyndroom, nu inmiddels volwassen, kan getuigen hoeveel zij geprofitteerd hebben van een voortgezette schoolloopbaan in het regulier vmbo en het mbo.

Een inclusieve school realiseren gaat niet vanzelf. Dat kinderen met een beperking aanwezig zijn op school is niet voldoende. Zij moeten actief mee kunnen doen en de kansen krijgen om zelf een bijdrage te leveren. Scholen en professionals hoeven hierbij het wiel niet opnieuw uit te vinden. Mooie, inspirerende praktijkvoorbeelden zijn er genoeg. In deze gids bundelt de VIM beschikbare kennis en ervaring om kinderen, jongeren en jongvolwassenen met downsyndroom op te nemen in het reguliere basisonderwijs en voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs.

Ik wil de VIM feliciteren met deze gids, in de hoop en verwachting dat een nieuwe generatie kinderen met downsyndroom in een reguliere schoolomgeving opgroeit, zich ontwikkelt en actief meedoet.

Hans Schuman
Senior Lecturer Hogeschool Utrecht

UPS & DOWNS

Dit is een uitgave van de VIM.

Exemplaren bestellen?

Kijk op www.vim-online.nl

Interviews en redactie:

Sabine Aangenendt - BuitenZinnen

Concept en vormgeving:

Bertien van de Kerk - Krekdesign

Fotografie:

Michel Reij

Projectbegeleiding:

Hilde de Haan

Bertien van de Kerk

© VIM, 2019

Leven in één werkelijkheid

De VIM streeft naar een inclusieve samenleving en beschouwt het onderwijs als het middel bij uitstek om dat te bereiken. Er is nog wel een lange weg te gaan.

In Nederland creëren we een aparte maatschappij voor mensen met een verstandelijke beperking. Door speciale woonvormen en aparte onderwijsinstututen houden we dit in stand. Het is handig bij het inzetten van speciale dienstverlening. Het indelen van mensen op basis van hun beperkingen staat echter haaks op 'allemaal samen' in een inclusieve samenleving.

In het speciaal onderwijs is decennialang geïnvesteerd vanuit de gedachte dat groepen kinderen met dezelfde kenmerken het beste bij elkaar kunnen zitten voor passend onderwijs. Later onderzoek toont aan dat juist heterogene groepen elkaar veel meer te bieden hebben. Wanneer kinderen met elkaar dezelfde school bezoeken zijn ze als volwassenen beter in staat met beperkingen van zichzelf en anderen om te gaan. Helaas is dat in ons land nooit algemeen gedachtengoed geworden.

Vanaf 1986 zet de VIM zich in voor integratie van leerlingen met downsyndroom. Eerst in nauwe samenwerking met het Seminarium voor Orthopedagogiek in Utrecht en sinds 2012 als zelfstandige organisatie. De VIM organiseert studiedagen voor ouders en professionals in het basis- en voortgezet onderwijs, neemt al sinds de jaren tachtig deel aan diverse conferenties, brengt verschillende brochures uit en publiceert regelmatig in verschillende onderwijsbladen. Zij wordt hierbij gesteund door wetenschappelijk onderzoek (veelal uit het buitenland) dat bewijst dat onderwijs binnen een reguliere setting de ontwikkeling van kinderen met downsyndroom positief beïnvloedt.

Dat de integratie van leerlingen met downsyndroom goed mogelijk is, ook in het vo, heeft de VIM keer op keer tijdens studiereizen binnen Europa en de Verenigde Staten ervaren. De invoering van de wet op passend onderwijs in 2014, heeft het voor leerlingen met downsyndroom die willen deelnemen aan regulier onderwijs niet gemakkelijker gemaakt. Het samenwerkingsverband bepaalt of een leerling met downsyndroom speciaal of regulier onderwijs gaat volgen. Het afgelopen jaar hebben VIM-ouders hierdoor minder zeggenschap gekregen. Voor de VIM een extra stimulans om naar wegen te zoeken waarmee zij scholen en ouders kan ondersteunen.

Na de basisschool is het vso niet per se passend onderwijs. Leerlingen met downsyndroom die de hele basisschool hebben afgemaakt zijn jarenlang cognitief uitgedaagd én geïntegreerd. Zij hebben met of zonder extra ondersteuning deelgenomen aan alles wat een reguliere school biedt. Zij willen verder leren en leven in dezelfde werkelijkheid. En dat kan! Als je een visie hebt en ervoor wilt gaan, is er heel veel mogelijk. Deze nieuwe vo-gids laat dat zien.

OVER DE VIM

De VIM is een kenniscentrum voor leerkrachten, ouders en iedereen die zich betrokken voelt bij de integratie van kinderen met downsyndroom in de reguliere kinderopvang en het regulier onderwijs.

De VIM werkt vaak samen met professionele organisaties die een vergelijkbare visie delen. Op deze manier organiseert zij al ruim 30 jaar studiedagen en trainingen voor het onderwijsveld en ouders. Daarnaast onderhoudt ze een informatieve website.

WWW.VIM-ONLINE.NL

‘Net als jij, ben ik gewoon anders.’

Cor (12) had na twee jaar speciaal basisonderwijs meer uitdaging nodig. Nu zit hij in het eerste jaar van het praktijkonderwijs. Harold Jongsma van de Jacobus Fruytier in Apeldoorn vertelt ons over de stappen die genomen zijn. Van startgesprek naar thuis voelen.

Cor is gestart op een reguliere basisschool en later overgestapt naar het speciaal basisonderwijs. ‘Cor had behoefte aan extra ondersteuning, zodat de overgang naar het voortgezet onderwijs soepeler zou verlopen,’ zegt Teamleider Praktijkonderwijs Harold Jongsma. ‘Na twee jaar sbo gingen zijn ouders op zoek naar een andere school en kwamen bij ons terecht. Dat we al aan meer kinderen met downsyndroom hadden lesgegeven, wisten ze niet. Verwachtingen hebben we heen en weer goed, en vooral eerlijk, besproken. Wat voor jongen is Cor? Hoe zelfredzaam is hij? Hoe kijkt zijn vorige school aan tegen zijn ontwikkeling? Hoe ver willen we gaan in het bieden van passend onderwijs? Wat is de meerwaarde van onze school ten

opzichte van speciaal onderwijs? Wat als we samen vastlopen? Daarna zijn we met een stappenplan naar zijn mentor gegaan. Die zag het wel zitten.’

NIET VERBIJZONDEREN

‘Wel of geen downsyndroom, hier op de Jacobus Fruytier zien we alle kinderen als een uniek schepsel van God. In onze ogen is Cor niet zielig of extra bijzonder omdat hij downsyndroom heeft. De regels die voor iedereen gelden, gelden ook voor Cor. Die duidelijkheid heeft hem geholpen om snel zijn draai te vinden in de klas. De anderen zien hem ‘gewoon’ als een vriendelijke jongen, die vrij hard praat en soms wat kinderlijk kan reageren. Het feit dat Cor bij ons op school opgroeit tussen anderen zonder

downsyndroom, beschouw ik als een meerwaarde. Zo gaat hij regelmatig samen met anderen de school door om papier te verzamelen. Hij oefent dan met

allerlei omgangsvormen zoals vragen stellen, bedanken en samenwerken. Daar leert hij heel veel van.'

FLINK UITDAGEN

'Ook didactisch gebeurt er veel. In de periode tot aan de herfstvakantie is Cor goed geobserveerd door een IB'er, een RT'er en een onderwijsassistent. Hoe ver is hij? Hoe leert hij? Welke leerlijnen volgen we? Kunnen we gebruikmaken van bestaande leerlijnen of moeten we nieuwe ontwikkelen? Dat laatste is in het praktijkonderwijs vrij gebruikelijk. Gisteren heeft Cor gerekend tot en met 40. Daarbij gebruikte hij blokjes en een telraam. Thuis oefent hij met Ambrasoft. Soms samen met zijn zus. Dat gaat goed. En op die successen bouwen we verder. Ook zijn ouders zien dat Cor vooruitgaat. Op ouderavonden komen de leerlingen bij ons mee naar school. Ze laten dan aan hun ouders zien wat ze hebben geleerd.'

Hoe ver willen we gaan in het bieden van passend onderwijs?

ZELF FIETSEN

'Wat Cor wil worden, weet hij nog niet. Hij is groot fan van auto's, vrachtwagens en techniek en de praktijkvakken die daarbij horen. Later wil hij graag in die richting stagelopen. Zelfstandig naar de bus lopen of naar huis fietsen, kan

hij echter nog niet. Zijn ouders hebben daarom fietslessen voor hem geregeld via 's Heerenloo, een instantie hier in de buurt. Mijn ervaring is dat wanneer ouders en school intensief contact hebben, er echt heel veel mogelijk is. Ik kijk uit naar het moment dat Cor kan fietsen. Dan gaat er een wereld voor hem open.'

DECORUM, WAT IS DAT?

'Kort na zijn start op school had Cor de neiging om anderen na te doen. Soms was dat leuk, maar soms ook niet. Vooral omdat hij niet aanvoelde wanneer hij moest stoppen. Ook komt het regelmatig voor dat als hij naar de wc moet, hij al een wind laat in de klas. Dat is één keer niet erg, maar wanneer dat regelmatig gebeurt gaan leerlingen protesteren door te wapperen. Hij pakt die signalen niet altijd op, maar reageert wat clownesk op alle aandacht. Aan ons de taak om hem op die momenten goed te begeleiden. en het gedrag te laten zien dat hij hoort te vertonen op zo'n moment. Tegelijk denken we na of er anderen zijn die hem daarbij kunnen helpen.'

UP ▲

Cor hield een presentatie over verkeer en klimaat. De mentor vroeg: 'Wie wil hem helpen bij de volgende presentatie?' Meerdere vingers gingen omhoog. Cor straalde.

Eerste leerjaar?

5 adviezen

- Bespreek verwachtingen open en eerlijk met ouders en collega's.
- In de eerste periode is de ondersteuning van de mentor erg belangrijk.
- Zorg bij de start voor extra handen in de klas in de vorm van onderwijsassistentie.
- Kijk samen naar het kind en denk in kansen en mogelijkheden.
- Zorg voor een goed netwerk met bedrijven, instellingen en gemeenten.

Zie ook pagina 7

DOWN ▼

Cor voelt niet altijd aan 'hoe het hoort'. Dat wordt soms als lastig ervaren in de klas.

‘In de pauzes ben ik graag alleen.’

Lucas (14) is vorig jaar gestart op Praktijkschool Westfriesland in Hoorn.

‘Het was even wennen, een leerling met downsyndroom op school’, zegt zijn mentor Eline Peen. ‘Vooral veel docenten voelden zich handelingsverlegen.’

‘Lucas heeft speciaal basisonderwijs gevolgd’, vertelt Eline. ‘Voor hij bij ons startte, zijn er gesprekken gevoerd met zijn oude school. Over wat voor jongen Lucas is, welke begeleidingsstijl goed bij hem past en of hij sneller een klik heeft met mannelijke of vrouwelijke leerkrachten. We hebben goed geluisterd naar de adviezen.’

KAT UIT DE BOOM

‘Het IQ van Lucas is gelijk of hoger dan van de andere leerlingen hier, zonder downsyndroom. Lucas is een gemotiveerde leerling, maar sociaal is hij minder sterk. In zijn gedrag is hij jonger dan de rest. Verder is Lucas rustig, afwach- tend: kijkt de kat uit de boom. Ik ben zijn mentor geworden, omdat ik goed pas

bij sociaal kwetsbare leerlingen. Ik heb bewust voor dit type onderwijs gekozen en mezelf aangeleerd om ‘om te denken’. Wat kan iemand wel?’

HÉ, DOWNIE!

‘Zo’n eerste schooljaar is alles nieuw, voor iedereen. In de klas hebben we het gehad over downsyndroom. Dan is het even een ding en worden er vragen gesteld. Lucas werd een paar keer Downie genoemd in de gang. Gelukkig waren dat geen klasgenoten. Nadat we de leerlingen op hun gedrag hadden aangesproken, was het geen issue meer en heeft Lucas vrij snel zijn plek gevonden. Vrienden heeft hij niet echt. Er zijn wel vaste leerlingen waar hij graag naast zit. Verder is hij graag op zichzelf. In de pauze zit hij vaak alleen. Sommige leerkrachten maakten zich daar zorgen om. Zelf vindt hij dat helemaal geen probleem. Tussen de lessen door zoekt Lucas juist de rust op om alles te verwerken. Andere

kinderen snappen dat. Hij is daarmee namelijk niet de enige. Onderling wordt dat gerespecteerd.'

ELKAAR HELPEN

'Soms vragen mensen wel eens: "Kan Lucas mee in de normale flow?" Daarop weet ik nooit zo goed wat ik moet antwoorden. Er is namelijk geen gewone flow. De leerlingen zijn zo divers. Ik leer ze dat iedereen zijn eigen kracht heeft en dat het fijn en belangrijk is om elkaar te helpen. Laatst hadden we een uitje met de klas, op de fiets. Iedereen was klaar, behalve Lucas. Hij kreeg zijn tas niet op zijn fiets. Na een tijdje liep een medeleerling naar Lucas toe en hielp hem, zonder te mopperen. Ik juich dan vanbinnen. Een paar dagen later was de situatie andersom. Diezelfde leerling wist niet waar we waren met lezen. Lucas hielp hem, zonder dat ik iets hoefde te vragen. Zo ontvangen ze het weer terug.'

HANDELINGSVERLEGENHEID

'Lucas is de eerste leerling met downsyndroom op onze school. Er waren best wat collega's die niet wisten hoe ze met Lucas om moesten gaan. Die aarzeling begrijp ik wel. Lucas ziet er anders uit en kan vrij kinderlijk reageren. Je wordt er steeds aan herinnerd dat hij downsyndroom heeft. Omdat het onbekend is, werden ze onzeker over hun handelen. Streng zijn vonden ze zielig. Kan ik hem wel een waarschuwing geven? Wat doe ik als hij midden in de klas onder de

tafel gaat zitten? Wat als zijn werk niet af is? Ik ben toen met collega's in gesprek gegaan over Lucas. Ik vroeg: "Hoe zou je het met andere leerlingen doen? Als ze niet luisteren, onder de tafel gaan zitten of hun werk niet af hebben?" Het gesprek luchtte op en gaf handvatten. Daarna ging het veel beter.'

'Wat doe ik als hij in de les onder de tafel gaat zitten?'

UP ▲

Als Lucas iets leuk vindt, zit hij echt te stralen. Zo mooi om te zien.

SCHROOM VOOR DOWNSYNDROOM

'Of ik een advies heb voor andere docenten? Ik denk: Geloof in je eigen handelen. In het onderwijs is al zoveel diversiteit. Op allerlei vlakken. Heb geen schroom voor leerlingen met downsyndroom. Kijk naar Lucas. Hij heeft een beperking, dat klopt. Maar hij is een gemotiveerde leerling die doelgericht aan de gang gaat. Ik kan enorm genieten van zijn ongeremde enthousiasme. Als hij iets leuk, mooi of grappig vindt, is dat bij hem het meest zichtbaar. Vorige week volgde hij een keuzevak. Daar had hij zichzelf voor opgegeven. Het was geschiedenis en ging over oorlogen. De docent vertelde en hij zat helemaal in het verhaal. Dromerig, bijna verliefd zat hij te luisteren. En hij straalt als hij op het bord een rekensom voor mag doen. Dat soort dingen krijg je terug.'

DOWN ▼

We zijn op kamp en gaan eten. Lucas is nergens te bekennen. Soms zit hij zo in zijn eigen wereld dat het groepsproces volledig aan hem voorbijgaat.

Goed overstappen

Al jaren volgen steeds meer kinderen met downsyndroom regulier basisonderwijs. Een klein deel daarvan doorloopt de hele basisschool en zou graag verder leren op het regulier voortgezet onderwijs. Voor een goede overstap is een gedegen voorbereiding erg belangrijk. Onderstaand stappenplan kan hierbij helpen.

FASE 1

→ VOORBEREIDINGEN

1) Scholen kunnen in een vroegtijdig stadium al vragen van ouders verwachten. Ouders beginnen vaak al twee soms drie jaar van tevoren met de oriëntatie van de schoolkeuze. Neem de vraag van ouders serieus.

2) Komt de vraag, onderzoek dan of de school voldoende expertise heeft. Is de school ingericht op leerlingen met een verstandelijke beperking? Heeft de school een visie ten aanzien van onderwijs aan leerlingen met een verstandelijke beperking in het algemeen en downsyndroom in het bijzonder binnen het vo?

3) Vraag binnen het samenwerkingsverband extra financiering voor bijscholing en training. In Nederland is het zo vanzelfsprekend dat leerlingen met downsyndroom naar het vso gaan waardoor men nauwelijks weet wat de mogelijkheden zijn. De VIM kan hierbij helpen.

4) Verzamel informatie over downsyndroom en zorg dat deze voor alle docenten beschikbaar is. Win advies in bij collega's in het vo die wel ervaring hebben in lesgeven aan leerlingen met downsyndroom. Verdiep je in de specifieke leerstijl van leerlingen met downsyndroom. Neem hiervoor contact op met de VIM.

5) Zorg voor goede en onvoorwaardelijke ondersteuning vanuit de directie. Werk aan draagvlak onder docenten.

6) Zet in de schoolgids en op de website gerichte informatie over de integratie van leerlingen met een verstandelijke beperking.

7) Neem contact op met leerkrachten/begeleiders van de basisschool. Vraag om een concreet dossier over het ontwikkelingsniveau en de mogelijkheden van de leerling.

8) Spreek uitgebreid met ouders en kind. Nodig beiden uit voor een bezoek aan school. Zorg dat verwachtingen van ouders duidelijk zijn. Maak helder wat je als school van de ouders verwacht.

9) Vraag of het kind een indicatie heeft voor persoonlijke verzorging en/of begeleiding vanuit de gemeente. Deze kan eventueel ingezet worden in de begeleiding.

10) Zorg voor kennis binnen school over regelingen ten aanzien van vergoedingen en begeleiding. Schakel hierbij samenwerkingsverband en gemeente in. Stel samen met alle betrokkenen een handelingsplan op.

11) Ouders zijn verantwoordelijk voor het vervoer van hun kind.

FASE 2

→ NAAR SCHOOL

1) Geef een kind tijd om aan de nieuwe situatie te wennen. Leer het stap voor stap praktische vaardigheden en sociale gedragsregels.

2) Breng van tevoren in kaart wat van de leerling verwacht kan worden. Wees

terughoudend met vrijstellingen. Creëer zo min mogelijk uitzonderingssituaties voor gedragsregels binnen de school.

3) Zorg voor eenduidigheid binnen het docententeam ten aanzien van omgang met de leerling. Maak afspraken wat je wel en niet tolereert en hanteer deze regels.

4) Benoem een vaste contactpersoon. De mentor is hiervoor bij uitstek geschikt, maar dit kan uiteraard ook door iemand anders opgepakt worden. Belangrijk is dat diegene dicht bij de leerling én het onderwijsproces staat.

5) Verdeel de beschikbaar gestelde faciliteiten over verschillende personen en vakgebieden. Verdeel zo de verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld over vakgroepen.

6) Informeer klasgenoten. Laat de leerling of eventueel een familielid in de klas iets vertellen over de beperking en mogelijkheden van de leerling.

7) Zorg voor openheid in de klas, bijvoorbeeld door regelmatig een klassengesprek te houden.

8) Stimuleer het contact met klasgenoten ook al vergt dit soms extra energie.

9) Betrek klasgenoten bij het begeleiden van de leerling. Motiveer klasgenoten om buddy te zijn (maatje van de week/maand) en bied deze maatjes begeleiding.

10) Laat het werken vanuit leerdoelen los. Denk vanuit leerstofaanbod: wat kan een kind leren uit deze les?

11) Bereid de leerling voor op de les. Het accent ligt niet op huiswerk achteraf, maar ook op het herkennen tijdens de les. Pre-teaching kan hierbij een goed hulpmiddel zijn. Communiceer dit met ouders. Zij kunnen veel betekenen wat pre-teaching betreft.

12) Sluit aan bij de belevingswereld en formuleer concrete opdrachten.

13) Gebruik zoveel mogelijk dezelfde materialen en boeken die de andere leerlingen ook gebruiken. Stel hieruit een aangepast leeraanbod samen. Neem eventueel contact op met de VIM voor voorbeelden.

14) Zoek een vorm voor regelmatig contact met ouders. Een app-groep is een veelvuldig gebruikte manier om regelmatig met (bij de leerling betrokken) personen contact te hebben.

15) Maak samen met ouders en eventueel ambulant begeleider een globale inschatting van de ontwikkeling. Kijk hierbij niet te ver vooruit.

16) Schrik niet wanneer de zaken in het begin anders gaan dan verwacht.

FASE 3

→ ONTWIKKELINGSPERSPECTIEF

1) Hierin staat wat de leerling in het onderwijs kan bereiken en op welke manier.

Uitgangspunt: leerling doet, op eigen wijze, naar eigen kunnen en in eigen tempo met de groep mee.

Doel: inclusie.

2) Het opstellen van dit perspectief is de verantwoordelijkheid van de school. Het perspectief wordt in nauw overleg met de ouders opgesteld. Waar noodzakelijk kunnen deskundigen worden ingeschakeld. Schroom niet om deskundigen uit te nodigen met de nodige expertise over downsyndroom en de daarbij specifieke ontwikkeling.

3) In het OPP worden op hoofdlijnen de volgende punten opgenomen:

- beginsituatie van de leerling;
- onderwijsdoelen;
- maatregelen die school neemt om die doelen te bereiken;
- welke externen de school inschakelt;
- welke speciale voorzieningen worden getroffen;
- hoe de school de vorderingen van de leerling volgt, en hoe de vorderingen worden geregistreerd;
- communicatie tussen school en ouders.

FASE 4

→ HANDELINGSPLANNEN

1) Doelen en afspraken uit het OPP worden jaarlijks in de handelingsplannen per onderwerp praktisch uitgewerkt.

2) Maak samen met alle betrokkenen deze plannen en evalueer regelmatig.

3) Stel binnen school iemand verantwoordelijk voor uitvoering en realisatie. Dit kan bijvoorbeeld een mentor of een zorgcoördinator zijn.

4) In de plannen worden in ieder geval de volgende punten opgenomen:

- beginniveau van de leerling;
- specifieke onderwijsdoelen, kiezend vanuit het leeraanbod;
- specifieke maatregelen om die onderwijsdoelen te bereiken;
- inschakelen van externen zoals AB-er;
- eventueel inschakelen van speciale voorzieningen (bijv. ergotherapie);

5) Tot slot stelt de AB-er het begeleidingsplan op.

6) Ouders en andere betrokkenen tekenen ieder jaar voor akkoord.

FASE 5

→ VOORTGANG EN TOETSEN

1) Verwacht geen scores op dezelfde manier als bij klasgenoten.

2) Bedenk alternatieve opdrachten waaruit het leereffect blijkt; zorg dat de leerling de eigen prestaties kan zien.

3) Geef een gewoon rapport. Vermeld vakken waar een aangepast programma gevolgd is met een ^{1*}.

4) Vraag ouders jaarlijks een verslag te schrijven over de veranderingen die zij hebben opgemerkt.

5) Stel het leerprogramma voor elk nieuw schooljaar vast op basis van het leerstofaanbod en de belevingswereld van de leerling en niet op basis van scores.

‘Kletsen met anderen, doe ik niet zo snel.’

Floor (16) volgt praktijkonderwijs op De Atlant in Amsterdam.

Corine Davidse is voor haar een vertrouwd gezicht. Als ambulante hulpverlener verbindt ze school, thuis en vrije tijd. Samen werken ze toe naar een nieuwe stap: stagelopen.

‘De Atlant is een kleinschalige, zelfstandige school voor praktijkonderwijs. Onze taak is leerlingen voorbereiden op vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt,’ zegt Corine. ‘Binnen de school heb ik verschillende rollen. Floor begeleid ik op sociaal-emotioneel vlak, als ambulante hulpverlener. Een dankbare taak, want Floor is in het praktijkonderwijs helemaal op haar plek. Ik help bij het aanbrengen van structuur en heb de ruimte om samen met haar leerstof te herhalen. Dat helpt haar. De ondersteuning die ik bied, heeft de school ingekocht via de gemeente.’

SOCIAAL INVOEGEN

‘Floor is een rustig meisje dat zich één op één goed kan uiten. Wat ze lastig

vindt, is aansluiten bij andere leerlingen. Hoe maak je een praatje? Hoe deel je iets dat je hebt meegemaakt? Hoe vraag je hulp als je er even niet uitkomt? Ik loods haar door dat soort gesprekken

heen, zodat het vertrouwd wordt. In de pauze zit ik naast haar in de aula. Ik zorg dat er ook andere leerlingen aan tafel zitten om mee te kletsen. Anders zit ze er verloren bij. Dat, ik noem het maar ‘sociaal invoegen’, is moeilijk voor Floor. Ander voorbeeld is buiten op het plein. Daar is het druk en kunnen er onverwachte dingen gebeuren. Ik ben dan in de buurt. Als er iets is, kan ze naar me toekomen.’

PARTNERSCHAP MET OUDERS

‘In de klas draait Floor prima mee. Ik ben drie vaste dagen op school. Aan het begin van de week haal ik haar even uit de klas om de week door te nemen. Wat staat er op het programma? Een uitje? Wie gaat er met haar mee? De praktijk-

vakken volgt Floor met plezier: tekenen, textiel, koken en schoonmaken. Bij de theorievakken volgt ze, net als meer leerlingen hier op school, haar eigen leerlijnen. De algemeen vormende vakken, zoals rekenen, taal, burgerschap en aardrijkskunde, zijn gericht op het vergroten van haar zelfredzaamheid. Denk aan klokkijken en rekenen met geld. Haar moeder levert daarvoor apart lesmateriaal aan. Dat werkt echt heel goed. Ik kan iedereen aanraden om daarvoor open te staan. Bespreek wat ouders willen en kunnen betekenen. Zie het als een waardevol partnerschap. Voor Floor werkt het: die maakt echt sprongen.'

LUNCH MET EEN THEMA

'Tijdens de opleiding doen de leerlingen in blokken van 20 weken praktijkervaring op. Een voorbeeld van zo'n blok of leerweg is meehelpen tijdens de buurtlunch in het restaurant bij ons op school. Eens in de drie weken komen mensen daar lunchen. Ouders, opa's, oma's, burens... Steeds koppelen we een ander thema aan de lunch, wat we doortrekken in de aankleding. Denk aan de versiering, het menu en de menukaarten. De leerlingen ontvangen zelf de gasten. Floor heeft deze leerweg ook gevolgd. Ze voert gesprekken, serveert gerechten, denkt na over hygiëne, volbrengt zelfstandig allerlei taken en werkt samen met anderen. Spannend, leerzaam en heel goed voor haar zelfvertrouwen. In het begin van de leerweg was het best lastig voor Floor. Er werd namelijk ook

een stukje zelfstandigheid verwacht. Op die momenten ondersteun ik haar dan extra. Ik help haar als het ware over de hobbel heen. Hierdoor is Floor dan - na een paar weken - beter in staat uit de leerweg te halen wat erin zit, doordat zij minder gespannen is en beter weet wat er van haar verwacht wordt.'

GROEPSSTAGE

'In de tweede helft van leerjaar 3, gaat een deel van de klas op groepsstage. Voor Floor betekent deze stap dat ze binnenkort 'naar buiten gaat' om te ervaren wat voor arbeidsmogelijkheden er zijn bij een supermarkt, kinderboerderij of personeelskantine van een groot bedrijf. Ik verwacht dat Floor dat goed aankomt. Misschien dat ik daar in het begin even bij ben. Als de groepsstage te ingewikkeld is, kunnen we ook kiezen voor een leer/stageplek. Wat het precies wordt, is nog niet duidelijk. Goedkomen zal het vast wel: we hebben drie heel goede stagecoördinatoren op school rondlopen. In leerjaar 4 gaan de leerlingen op stage bij het VU Medisch Centrum. In het ziekenhuis zijn er van die winkeltjes.

UP ▲

Floor heeft pas een vitrinekast ingericht. Hoe en wat mocht ze volledig zelf bepalen. Ze ging op zoek naar materialen en toen het af was kwamen er allemaal leerlingen kijken. Het zag er prachtig uit.

Daar draaien ze 12 weken lang, een dag mee. In deze stage wordt er een beroep gedaan op vaardigheden die nodig zijn voor de grote stages in de stageklas. Denk aan een goede werkhouding, verzorgd uiterlijk en op tijd komen. Als vangnet loopt er een docent rond.'

ROUTE OP MAAT

'De echte stage is in leerjaar 5 en 6. Leerlingen lopen dan 3 à 4 dagen per week stage en komen 1 of 2 dagen naar school. Voor Floor gaan we een route op maat maken. Mogelijk in samenwerking met Stichting Cordaan hier in Amsterdam. Hoe dan ook verlaat ze onze school met een praktijkdiploma. Ook die maken we op maat. Bij ons behalen de leerlingen losse certificaten. Welke richting Floor opgaat, weet ik niet. Zelf heeft ze ook niet echt een idee. Een kwestie van veel uitproberen, zodat ze zelf kan ervaren wat bij haar past.'

DOWN ▼

Met gym valt het op dat ze motorisch minder handig is. Het liefst trekt ze zich dan terug. Ik denk dan, iedereen heeft wat. Kom op, het is twee uurtjes in de week. Soms hoeft ook niet alles te worden opgelost.

‘Ik kom er wel. In mijn eigen tempo.’

Frédérique (17) zit in het laatste jaar op de Rooipannen in Eindhoven. Vanwege haar motorische beperkingen doet ze geen praktijkexamen.

Mentor Elleke Classens vindt dat geen reden om haar te weigeren.

‘Ze is zo’n streber. Wie zijn wij om haar tegen te houden?’

Elleke leerde Frédérique begin dit schooljaar kennen. Na een verhuizing kwam ze als zij-instromer in haar mentorklas. Eerder volgde Frédérique hetzelfde onderwijs (vmbo bbl), maar dan in Groningen. Elleke had niet eerder lesgegeven aan kinderen met downsyndroom. Wel heeft ze ruimschoots ervaring met kinderen die intensieve ondersteuning nodig hebben. ‘Ik geef les aan leerlingen met basisadvies. Sommigen daarvan zijn dyslectisch, autistisch of hebben ADHD. Allemaal hebben ze wat extra’s nodig. Een kind met downsyndroom is daarin niet anders.’

GEEN KLETSKOUS

‘Frédérique heeft weinig contact met haar medeleerlingen. Aan klassenge-

sprekken neemt ze niet echt deel. Ook samenwerken aan een project gebeurt zelden. Toch is de klas niet compleet zonder haar. Als ze er niet is, merken de

anderen dat meteen. Zelf wil Frédérique ook niets missen van het klassengebeuren. Ze is misschien geen kletskaus, maar wel betrokken. Naar mij is ze enthousiast. Ze komt zelf met vragen en als ik haar iets vraag, reageert ze daar goed op. Als dingen haar lukken, zie ik dat ze geniet. Zo kan ze goed Engelse woordjes leren. Op haar laatste rapport had ze een 8. Economie gaat wat minder. Een 5. Daar is ze vorig jaar mee begonnen. Vooral het leggen van verbanden is moeilijk voor haar.’

IK GA DAT DOEN

‘Een tijdje geleden zei Frédérique: “Ik wil evenementen gaan doen.” Het antwoord van de school was: “Dat vak hoeft je niet te volgen, want je voldoet al aan

het aantal uren." Ze hield vol: "Ik wil dat doen." Ze heeft zelf een mail gestuurd en haar verzoek ingediend. Ik denk dan: "Als je dat zo graag wilt en wij kunnen je die kans geven, moeten we dat doen." Haar moeder zei: "Doen. Stoot ze haar neus, dan stoot ze haar neus."

'Het is belangrijk dat ze een realistisch beeld heeft van haar kunnen en dat ze eerlijk wordt beoordeeld.'

GEEN PRAKTIJKEXAMEN

'Omdat Frédérique niet aan de praktische eisen voldoet, legt ze geen praktijkexamen af. Voor sommige scholen is dat een reden om een leerling te weigeren. Waarom zou je een opleiding volgen als je hem niet met goed gevolg kunt afronden? Ik snap de redenering. Maar weet je, er zijn ook leerlingen met downsyndroom die wel examen doen. En anderen die geen downsyndroom hebben, maar ook verzuipen op dit niveau. Je kunt niet voorspellen hoe een kind zich ontwikkelt. Bij de voorkeur al leerlingen weigeren, omdat ze het misschien niet halen? Overigens vond Frédérique het zelf helemaal niet leuk dat ze geen examen mocht doen. Maar ze heeft motorische beperkingen en haar tempo ligt te laag. Het is niet anders. Het is belangrijk dat ze een realistisch beeld

heeft van haar kunnen en dat ze eerlijk wordt beoordeeld.'

U WILT IETS BESTELLEN?

'In dit laatste jaar loopt Frédérique twee dagen per week stage op het Wasven. Dit is een organisatie waar zorgprofessionals samenwerken met vrijwilligers en mensen met een verstandelijke beperking. Samen met het Wasven hebben we een stage op maat gemaakt. Dat vereist wat overleg, maar dat doen we graag voor onze leerlingen. Frédérique werkt in de Gasterij en wordt goed begeleid. In de keuken heeft ze moeite met snijtechnieken en de volgorde van acties. Ook met servies lopen in de bediening kan ze niet goed. Ze oefent met wat moeilijk is voor haar en krijgt zelfvertrouwen van alles wat ze wel kan. Frédérique zegt niet veel over haar stage, behalve dat ze heel graag in de horeca wil blijven werken.'

FELBEGEERD DIPLOMA

'Volgend jaar zal Frédérique doorstromen naar een zorgopleiding bij Prins Heerlijk. Daar zijn ze heel flexibel: ze kan daar in haar eigen tempo het niveau 1 diploma behalen. En wie weet, later nog meer.'

Leerlingen van het praktijkonderwijs en vmbo kunnen zonder diploma vanaf 16 jaar doorstromen naar de entreeopleiding mbo1. Deze entree-opleidingen zijn in principe 1 jaar, maar worden ook als 1,5-2 jarig aangeboden als een zogenaamde XL-opleiding.

UP ▲

Toen ze zo vastberaden was over dat keuzevak. Ik ga evenementen doen!

DOWN ▼

Haar teleurstelling als ze een laag cijfer terugkrijgt. Ik weet dat ze daar hard voor werkt.

Inclusie is wettelijk mogelijk

Het aantal kinderen met downsyndroom dat de reguliere basisschool geheel of gedeeltelijk doorloopt, blijft steken op 35%. Daarvan gaat minder dan 1% naar het regulier voortgezet onderwijs. Hoe kan dat? Een veelgehoorde verklaring is: de wetgeving. Welke ruimte biedt de wet werkelijk voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte?

Het Nederlandse voortgezet onderwijs kent verschillende onderwijsniveaus.

Scholen die alleen vmbo of alleen gymnasium aanbieden, accepteren doorgaans alleen leerlingen met een aansluitend schooladvies. Dat is niet in een wet vastgesteld. Scholen zijn vrij om hun onderwijs zelf in te richten. Dat kan op religieuze grondslag, pedagogische visie of lesstofniveau (gymnasium, havo, vmbo, praktijkonderwijs). Ook mag het een middenschoolaanbod zijn, waarin alle niveaus worden aangeboden in gemeenschappelijke leerjaren.

De wettelijke toelatingsvoorwaarden voor middelbaar onderwijs staan in het Inrichtingsbesluit WVO, en zijn heel ruim.

Volgens art. 3 van dat besluit moeten vo-scholen leerlingen toelaten voor wie de basisschool in zijn advies aangeeft dat de leerling dat voortgezet onderwijs kan volgen of (zonder advies) indien de leerling 14 jaar is geworden. Scholen die mavo, havo en vwo aanbieden *mogen* 'aanvullende toelatingsvoorwaarden' stellen, *tenzij* deze scholen een eerste gemeenschappelijk leerjaar hebben met een school voor vbo (voorbereidend beroepsonderwijs). De aanvullende toelatingsvoorwaarde is de bepaling dat scholen mogen onderzoeken of een leerling geschikt is voor het volgen van onderwijs.

De wet zegt niet wat er onder 'geschiktheid' wordt verstaan.

Als dit wordt opgevat als: 'Is in staat het diploma-niveau te halen', dan is dit de diploma-eis en dan kan de school concluderen dat een leerling met bijvoorbeeld downsyndroom niet wordt toegelaten. Maar het is niet wettelijk omschreven wat 'geschiktheid' is en of en hoe ruim het moet worden opgevat. Stel dat iemand met

downsyndroom in de klas zit, de orde niet verstoort en sociaal goed overweg kan (al dan niet met begeleiding), dan mag je ook concluderen dat de leerling geschikt is. Geschiktheid mag ook zeker niet worden teruggebracht tot IQ-niveau. IQ alleen, zegt niet veel over de mogelijkheid lessen te volgen en examens te doen. Iemand met een laag IQ kan een eindniveau halen in langere tijd en de wet zegt niet dat een leerling binnen een bepaalde tijd examens moet doen. De Onderwijsinspectie heeft tegenover *In1school* beaamt dat dit zo kan.

Citaat inspecteur Eising:

'Ik ben het er mee eens dat als een school de toelating van een leerling wil laten afhangen van de verwachting of een leerling het eindexamen wel of niet zal kunnen halen, dat niet in de wet staat. Het is niet aan het vo om te bepalen wat het niveau van een leerling is. Dat mag ook niet als de leerling een beperking heeft. Het is wel aan de vo-school om te bepalen welke ondersteuning een kind met een beperking nodig heeft om het eindexamen te kunnen halen.'

Als ondersteuning nodig is, wie regelt en betaalt dat dan?

De wet op het Voortgezet Onderwijs bepaalt in art. 26 dat de school in overleg met ouders voor iedere leerling met een beperking een ontwikkelingsperspectief (OPP) opstelt, waarin staat beschreven welke eigenschappen van de leerling het onderwijs belemmeren of juist bevorderen en welke extra ondersteuning nodig is. Een school kan per leerling met een

beperking financiering aanvragen bij het samenwerkingsverband die daarvoor budget krijgt van de Rijksoverheid. Als een leerling ingeschreven wordt op een school voor special onderwijs komt dat budget (minimaal € 9.163 per jaar) automatisch en wettelijk verplicht naar die speciale school. Een reguliere school kan het samenwerkingsverband om datzelfde budget vragen in de vorm van een zorgarrangement met het argument dat voor het SWV het financieel niet uitmaakt of het geld naar de speciale school gaat of naar de reguliere school. De betreffende leerling heeft namelijk recht op die ondersteuning. De wetgeving rondom voortgezet onderwijs biedt scholen dus ruime mogelijkheden om inclusief onderwijs aan te bieden.

Platform In1school heeft in een stappenplan beschreven wat scholen, ouders en leerlingen met elkaar kunnen bespreken als de overstap naar regulier voortgezet onderwijs aan de orde komt. Dit stappenplan is te vinden op www.in1school.nl

José Smits
adviseur Steunpunt Onderwijs NSGK en
In1school

Bronnen

¹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005946/2019-01-01>

² https://wetten.overheid.nl/BW-BR0002399/2019-01-01#TiteldeelII_Afdeling_Hoofdstuk_Paragraaf1_Artikel26

³ Zie bedragen pag. 27 rapport Algemene Rekenkamer Resultaten verantwoordingsonderzoek 2016 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII).

‘Diversiteit is gedoe als je conservatief denkt.’

In Nijmegen wilden ouders hun kind *naar eigen kunnen* laten meedraaien in het regulier voortgezet onderwijs.

Een dubbelinterview met ervaringsdeskundigen over integratie en inclusie: een inspirerende blauwdruk voor andere scholen.

In de regio Nijmegen hebben 13 schoolbesturen (vo en vso) zich verenigd in een samenwerkingsverband. Eén van de aangesloten besturen is *Onderwijsgroep Punt Speciaal*, waar ook de vso-school Talita Koemi onder valt. **EVELIEN DE HAAN** is projectleider bij deze onderwijsgroep en geeft 5 adviezen die de slagingskans van inclusief onderwijs vergroten.

STEPHAN HAUKES is locatiedirecteur van het Montessori College. Een groep leerlingen van de vso-school Talita Koemi krijgt les op zijn locatie. Ze draaien naar eigen kunnen mee op regulier vmbo-niveau. Hij deelt zijn praktijkervaringen met het opstarten en succesvol maken van een integratieklas.

In 2009 is Stephan Haukes gestart als locatiedirecteur. Onder ouders was de zoektocht toen al gaande. ‘Ze vonden het vreemd dat hun kinderen vanwege een beperking, na het regulier basisonderwijs automatisch, naar het speciaal onderwijs gingen’, zegt Stephan. ‘Zij hebben A gezegd, maar ook B. Tot het einde hebben ze geknokt voor passender onderwijs. Wat ook heeft geholpen is het prettige contact tussen mijzelf en Rob van der Knaap, de directeur van Talita Koemi. *Zie advies 1*. En dan hebben we het nog niet eens gehad over al die gemotiveerde leerkrachten, begeleiders en bestuurders.’

‘De term integratieklas doet eigenlijk afbreuk aan wat het werkelijk is. De term inclusieklas past beter.’

VELDONDERZOEK

Het hele proces heeft ruim 10 jaar geduurd en startte met het nodige veldonderzoek. Stephan: 'Samen met de directeur van Talita Koemi heb ik diverse scholen bezocht, om inspiratie op te doen. Waar beginnen we aan? Wat is er nodig om het te laten werken? Wat zijn de valkuilen? Rob en ik werden steeds wijzer en enthousiaster. Onze plannen hebben we voorgelegd binnen ons samenwerkingsverband. *Zie advies 2*. De reacties waren erg positief. Daarna hebben we de plannen even op een zijspoor moeten zetten, omdat Talita Koemi ging verbouwen.'

HOMOGENE BUBBLE

'Na de verbouwing hebben we de plannen weer opgepakt. Het advies vanuit Punt Speciaal was, klein beginnen. *Zie advies 4*. Dus dat hebben we gedaan. Samen zijn we een project gestart met als titel *Het Beste uit 2 Werelden*. Leerlingen van Talita Koemi die meer uitdaging wilden, konden zich opgeven voor een keuzevak dat op onze locatie gegeven werd. Ik zie ze nog de aula binnenkomen. Collega's keken elkaar aan. Gaat dat wel goed? De leerlingen hebben zelf alle vooroordelen weggeblazen. Ze vonden het fantastisch. Wat ook weer een heel positief effect had op onze eigen leerlingen. Sommigen zijn gewend aan de homogene bubble waarin ze leven. Op deze manier leren ze al vroeg dat onze maatschappij barst van de diversiteit.'

'Zeven leerlingen van Talita Koemi liepen onze drukke aula binnen. Ik zie ze nog staan. Collega's keken elkaar vragend aan: 'Gaat dit wel goed?''

ROOSTERS DOOR ELKAAR

'Als we dit structureel willen aanbieden, waar gaan de leerlingen dan zitten? Hoe doen we dat met de onderwijsassistenten? Hoeveel hebben we er nodig, hoe vaak komen ze en hoelang blijven ze? Hoe doen de docenten op Talita Koemi dat? Je kunt eindeloos plannen bedenken, maar je leert het snelst als je gewoon begint. Tussentijds bespraken we met de docenten van *Het Beste uit 2 Werelden* waar we tegenaan liepen. Zo bouwden we onze expertise op. Dat ging prima. Over de visie waren we het helemaal eens. De gesprekken gingen vooral over de uitvoering. De lesroosters liepen bijvoorbeeld niet synchroon, wat verwarring opleverde. In die periode hebben we budget gekregen om een vaste persoon aan te stellen voor de dagelijkse uitvoering. *Zie advies 3*. Een gouden greep.'

OP WELKE SCHOOL ZIT JE NOU?

'Een praktisch probleem waar we tegenaan liepen, was waar de leerlingen ingeschreven stonden. Leerlingen van *Het Beste uit 2 Werelden* stonden ingeschreven bij Talita Koemi, en dus bij Onderwijsgroep Punt Speciaal. Alleen volgden ze les bij ons op het Montessori College. Als we ze daar zouden inschrijven, had dat financiële gevolgen. Ook

met het oog op budgetten voor extra begeleiding. Bovendien hebben wij op het Montessori College geen diploma's op maat. Talita Koemi wel. Ook daarbij heeft Evelien van Punt Speciaal een belangrijke rol gespeeld.'

DRUK OP HET TEAMUITJE

'Onderweg zijn de mensen van Talita Koemi onze collega's geworden. Jaarlijks hebben we een teamdag, en daar horen ze gewoon bij. *Zie advies 5*. Dat zegt wel iets. Dat gezamenlijke doel voor ogen houden, is heel belangrijk. Leerlingen van Talita Koemi welkom heten, vraagt iets extra's van mijn teamleden. Zij hebben jarenlange ervaring met het bieden van ZML-begeleiding, wij niet in die mate. Los van de ervaring, hebben zij ook de financiële middelen om die begeleiding te bieden. Als wij iets nodig hadden, dachten ze mee en zetten ze extra mensen in aan onze kant. Zo hebben we allerlei uitdagingen samen getackeld. Gelukkig zit het kijken naar de leerling als individueel in ons DNA.'

WARS VAN EENHEIDSWORST

Stephan draait niet om zijn onderwijsvisie heen: 'In Nederland hebben we het onderwijs zo star ingericht. Als je conservatief blijft denken, is diversiteit gedood. Onlangs was het tijd voor het kampuitje

voor de tweedejaars. Dan kun je ervoor kiezen om alle leerlingen hetzelfde te laten doen. Ik denk dan: Gaan we een programma afdraaien of op avontuur met een groep individuele kinderen? Waar is iemand in zijn ontwikkeling? Wat heeft hij of zij nodig? De leerlingen van Talita Koemi hebben een verstandelijke beperking. Van twee leerlingen met downsyndroom werd aangenomen dat die niet mee op kamp gingen. Ik dacht: 'Waarom zou dat niet kunnen? Ja, voor eentje vormt het logeren een probleem. Nou, dan moet die gehaald en gebracht worden. Als je in mogelijkheden denkt, kan er ineens wel van alles.'

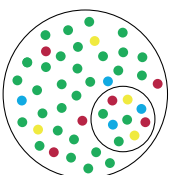
HET BESTE UIT 2 WERELDEN

Evelien de Haan, projectleider bij Onderwijsgroep Punt Speciaal, is vanaf het begin bij het project *Het Beste uit 2 Werelden* betrokken geweest. 'Mensen noemen wat we hebben neergezet een integratieklas, maar eigenlijk klopt dat niet. Het is meer dan dat. De leerlingen van Talita Koemi hebben een ZML-ondersteuningsbehoefte. Ze stromen in en sluiten aan bij het regulier vmbo waar dat kan. Als de onderwijsassistent vindt dat het goed gaat met een leerling, wordt met de leerling overlegd of hij het ook alleen kan. Dat is dan vaak inderdaad het geval en de leerling draait dan zonder begeleiding mee in een bijvoorbeeld een reguliere gymles. Op die momenten schuiven we naar inclusief onderwijs.'

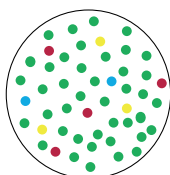
INTEGRATIE OF INCLUSIE?

Bij een integratieklas volgen leerlingen speciaal onderwijs in een klas met leerlingen die regulier onderwijs volgen. Bij een inclusieklas sluiten leerlingen naar eigen kunnen aan bij regulier vo.

INTEGRATIE

INCLUSIE

Opstarten integratieklas: 5 adviezen

Evelien de Haan, projectleider Onderwijsgroep Punt Speciaal

Advies 1 Welke school matcht?

Zoek samenwerking met een school die dezelfde onderwijsvisie en/of karakter heeft. Er zijn zoveel praktische hobbels die genomen moeten worden. Als je elkaar kunt vinden in 'waarom je het doet' helpt dat enorm. Neem de tijd om uit te zoeken welke samenwerkingspartner echt matcht.

Advies 2 Iedereen aan boord

Het kost tijd, maar zorg dat je plannen breed gedragen worden. Stem je plannen af met schoolbesturen en relevante samenwerkingsverbanden. Door drukke agenda's is het soms lastig om bestuurders van verschillende organisaties snel en vaak om de tafel te krijgen. Laat dat je niet weerhouden van het verder uitwerken van je lange termijnvisie.

Advies 3 Niet zonder projectleider

Als je geen projectleider hebt, investeer daar dan in middels innovatiegelden. Leg contact met samenwerkingsverbanden en leg je vraag daar neer. Een projectleider kan ook onderzoeken waar je geld voor kunt krijgen. Op een bepaald moment komen dingen samen.

Advies 4 Start klein

Start met 2, 3 of 4 leerlingen. Nodig ze uit en laat ze bijvoorbeeld een keuzevak volgen. Vaak zitten leerlingen op die momenten toch al door elkaar. Denk aan muziek, dans, koken of een tijdschrift maken. Na een serie van 10 lessen kunnen leerlingen die dat willen, hun werk presenteren.

Advies 5 Rustig uitbouwen

Nodig na een tijdje meer leerlingen uit. Ga – als daar animo voor is – van incidenteel een paar uur in de week, naar fulltime onderwijs. Voordeel is dat leerlingen dan niet meer hoeven te pendelen tussen twee scholen. Bespreek wat je tegenkomt, leer van elkaar (het blijft mensenwerk!) en vier successen.

7 Jaar later

In onze vorige uitgave bespraken we de schoolloopbaan van jongeren op het praktijkonderwijs, het vmbo en de integratieklas. Nu 7 jaar later hebben we er 4 weer opgezocht.

Opleiding: Integratieklas

Bram (24) heeft een druk weekprogramma. Hij werkt 2 dagen in een zorgcentrum. Daar assisteert hij bij de verzorging en begeleiding van ouderen. Hij zorgt voor de koffie, de afwas, helpt bij de lunch en ondersteunt bij diverse activiteiten met de ouderen. Ook werkt hij 2 dagen als assistent conciërge op een basisschool. Hier heeft hij uiteenlopende taken van potloden slijpen tot helpen bij de kleuters. Iedere woensdagmiddag gaat Bram naar ondersteuningsles om zijn schoolse vaardigheden te onderhouden en verder te ontwikkelen. In zijn vrije tijd gaat Bram naar tafeltennis, hij traint 1 à 2 keer in de week en zit in een regulier competitieteam. Iedere zaterdagmiddag gaat hij naar de plaatselijke voetbalclub waar hij heren 1 en dames 1 aanmoedigt. Daar ontmoet hij ook zijn vrienden van zijn oude basisschool. Bram heeft veel plezier in zijn werk en sport. Hij is volledig geïntegreerd in zijn woonplaats.

Opleiding: vmbo-basis, mbo2

Nienke (24) heeft in 2014 haar vmbo-diploma gehaald. Na één jaar High-school in Australië is Nienke ingestroomd op het ROC in Nijmegen en heeft een jaar geleden haar diploma dienstverlening niveau 2 gehaald. Op dit moment volgt zij mbo3 richting zelfstandig gastvrouw. Door de vele stages en het uitdagende cognitieve klimaat heeft zij zich ontwikkeld tot een zelfstandige studente die waar nodig is extra begeleid wordt, met name op het gebied van de praktijk.

Opleiding: vmbo

Annelieke (22) werkt op dit moment voor 2,5 dag in de bedrijfskantine van de Rabobank in Roosendaal. Hier verzorgt zij met een aantal collega's de catering voor de lunch. Daarnaast gaat zij 2 dagen naar stichting DOA, een vorm van dagbesteding gecombineerd met leermogelijkheden gericht op de persoonlijke en algemene ontwikkeling. Zo heeft zij onlangs het H.A.C.C.P. certificaat behaald. In haar vrije tijd leest zij regelmatig, speelt piano en zit op tennis en dansen. Het blijven stimuleren van de cognitieve vaardigheden is een uitdaging. Regelmatig wordt thuis nog gewerkt met behulp van de Kidsweek, Nieuwsbegrip en Nieuwsrekenen. Ze heeft nog steeds veel profijt van haar schoolperiode op het regulier voortgezet onderwijs en kijkt hier met veel plezier op terug.

Opleiding: Integratieklas

Marjolijn (25) woont nu 2 jaar met veel plezier in een begeleid-wonen locatie, met 7 andere jongeren met downsyndroom. In de weekenden gaat ze nog gezellig naar huis. Ze gaat 2 dagen per week naar de Brownies & downies en 2 dagen werkt ze bij de Kas van Kaat. Op woensdagmiddag heeft ze nog les in schoolse vaardigheden om dit te onderhouden en doet dit met veel plezier. Ze sport en zit op dansles. Ze denkt met veel plezier terug aan de tijd in de integratieklas op het Vechtdalcollege en mist dit soms nog.

Begrippen

Ambulante begeleiding

Ambulante begeleiding is een vorm van hulpverlening. Onder meer bedoeld om scholieren en leerkrachten te ondersteunen met specifieke kennis. Een ambulante begeleider maakt aan het begin van het nieuwe schooljaar een begeleidingsplan ter ondersteuning van het OPP (het vroegere handelingsplan) van de school. Met de invoering van passend onderwijs zijn de samenwerkingsverbanden zelf verantwoordelijk voor het wel of niet aanbieden van ambulante begeleiding.

Basis- en extra ondersteuning

De basisondersteuning is de ondersteuning die elke school binnen het samenwerkingsverband moet kunnen bieden aan leerlingen. De afspraak over het niveau van de basisondersteuning is door de gezamenlijke schoolbesturen voor het hele samenwerkingsverband gemaakt en is dus voor elke school hetzelfde. Extra ondersteuning is wat de school aan ondersteuning kan bieden boven op de afgesproken basisondersteuning. Deze extra ondersteuning kan per school verschillen.

Ondersteuningsplan (SWV-niveau)

In het ondersteuningsplan legt het samenwerkingsverband vast hoe kinderen die extra ondersteuning nodig hebben een passende plek en passende begeleiding kunnen krijgen. Dit ondersteuningsplan wordt ten minste 1 keer per 4 jaar opnieuw vastgesteld. Het ondersteuningsplan is gebaseerd op de schoolondersteuningsprofielen van de deelnemende scholen. Ook staat er in het ondersteuningsplan welk niveau van basisondersteuning alle scholen in het samenwerkingsverband ten minste moeten bieden.
(bron: www.passendonderwijs.nl).

Ontwikkelingsperspectief OPP

Voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, wordt een ontwikkelingsperspectief opgesteld. Hierin staat wat het uitstroomperspectief van de leerling is en welke onderwijsdoelen daarbij horen. Vroeger was dit het handelingsplan. Hierin staat wat het uitstroomperspectief van de leerling is en welke onderwijsdoelen daarbij horen. Voor leerlingen in het regulier onderwijs wordt ook opgenomen welke begeleiding en ondersteuning daarvoor nodig is.

Samenwerkingsverband

Om ieder kind een passende onderwijsplek te bieden, gaan (de besturen van de) scholen regionaal samenwerken in samenwerkingsverbanden: 76 in het primair onderwijs en 74 in het voortgezet onderwijs. Voor het reformatorisch onderwijs is er een apart, niet aan een regio gebonden, samenwerkingsverband in het leven geroepen (één voor het basisonderwijs en één voor het voortgezet onderwijs).

Schoolondersteuningsprofiel

(schoolniveau)

In het schoolondersteuningsprofiel staat beschreven hoe de school vorm en inhoud geeft aan de basisondersteuning en welke extra ondersteuning de school kan bieden, nu of in de (nabije) toekomst. Elke school is verplicht om zo'n schoolondersteuningsprofiel te hebben. Deze profielen verschillen tussen de scholen.

Toelaatbaarheidsverklaring (tlv)

Voor het volgen van speciaal onderwijs, praktijkonderwijs en lwoo is een toelaatbaarheidsverklaring nodig. De tlv wordt afgegeven door het samenwerkingsverband op basis van een advies van deskundi-

gen (orthopedagoog of psycholoog en een tweede deskundige). Belangrijke elementen in die tlv zijn de periode waarvoor die is afgegeven en het niveau van de extra bekostiging dat wenselijk wordt geacht.

Zorgplicht

De opdracht aan 'het onderwijs' (dus: aan elke school) om binnen de gestelde termijnen een passende plaats voor een leerling te vinden. Kan dat niet op de school van aanmelding, dan ligt de opdracht bij de school om verder te zoeken binnen het samenwerkingsverband. Formeel ligt de taak bij het bevoegd gezag van de school, het schoolbestuur.

OIVO

De OIVO is door de VIM opgericht halverwege de jaren negentig en staat voor Ondersteuning Integratie Voortgezet Onderwijs. Het is een netwerkgroep van ouders en onderwijsprofessionals die te maken hebben of krijgen met leerlingen met downsyndroom in het regulier voortgezet onderwijs. Zij delen twee tot drie keer per jaar hun ervaringen en kennis. Voor deelname aan deze netwerkgroep kunt u mailen naar hdehaan@vim-online.nl

MEER LEZEN

Passend onderwijs: Pas op de plaats of stap vooruit H. Schuman, in: Tijdschrift voor Orthopedagogiek, jrg. 46 (2007)

Inclusief onderwijs: Dilemma's en uitdagingen Hans Schuman, Antwerpen/ Apeldoorn, Garant (2010) ISBN: 9789044125443

Omgaan met diversiteit in een reguliere schoolklas, in het licht van sociale rechtvaardigheid H. Schuman, N. Montesano Montessori en P. Ponte. In: Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, jrg. 50, nr. 4 (2011)

Inclusief bekwaam: Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs W. Claasen, E. de Bruïne, H. Schuman e.a., Antwerpen / Apeldoorn: Garant (2009) ISBN: 9789044124729

Integreren doe je niet alleen: Het groep-in-school-model in de praktijk, integratieklas De Blauwe Bloem. E. Mijland, Antwerpen/Apeldoorn, Garant (2009) ISBN: 978904412440-8

Basisboek mediërend leren: van medisch labelen naar omgaan met verschillen. F.van Loo & E.van Doorn, Amsterdam: Boom (2013) ISBN: 9789461053138

Laat me niet zoals ik ben, een baanbrekende methode om de cognitieve en de sociale ontwikkeling te stimuleren. Feuerstein, R., Rand, Y. & Rynders, Rotterdam: Lemniscaat (2005) ISBN: 9789060698860

Including Teenagers with Down Syndrome in your school: practical information and strategies for secondary schools: downs syndrome Ireland
Op te vragen via www.vim-online.nl.

'Zo kan het ook'
Magazine met voorbeelden van inclusief voortgezet onderwijs.
Kosteloos te bestellen www.in1school.nl

Stappenplan inclusief onderwijs
<https://www.in1school.nl/kennis-ondersteuning/stappenplan-inclusief-onderwijs>

MEER WETEN

VIM
Vereniging voor integratie van kinderen met downsyndroom in het onderwijs.
www.vim-online.nl

Iederin
Netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte.
www.iederin.nl

In1school
Via het platform In1school worden goede voorbeelden van inclusief onderwijs in de praktijk gedeeld en kennis en ervaring op dit gebied uitgewisseld.
www.in1school.nl

Onderwijsconsulenten
Advies en begeleiding rond onderwijs aan kinderen en jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte.
www.onderwijsconsulenten.nl

NSGK Steunpunt onderwijs
Advies en ondersteuning voor ouders op het gebied van inclusief onderwijs.
www.nsgk.nl

Steunpunt Passend Onderwijs
Het Steunpunt Passend Onderwijs ondersteunt scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs bij de vormgeving van passend onderwijs.
www.steunpuntpassendonderwijs.nl

Stichting Downsyndroom - SDS
De SDS stelt zich ten doel al datgene te bevorderen wat kan bijdragen aan de ontwikkeling en ontplooiing van kinderen en volwassenen met downsyndroom.
www.downsyndroom.nl

Stibco
Richt zich op het bevorderen van de cognitieve, sociale, emotionele en affectieve ontwikkeling dmv het concept Mediërend leren.
www.stibco.nl

Stichting Upside van Down
www.deupsidevandown.nl

CONTACT

Neem voor vragen over de organisatie van het onderwijs contact op met: Hilde de Haan
hdehaan@vim-online.nl

Voor overige vragen:
vimmil@vim-online.nl

WWW.VIM-ONLINE.NL

Facebook

Kijk op onze Facebook-pagina *VIM Inclusief Down* voor kennis en ervaringen van leden van de VIM.

Ook in de groepen *Downsyndroom en onderwijs* en *Downsyndroom en voortgezet onderwijs* vindt u veel kennis en ervaringen van ouders en onderwijsprofessionals.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door:

